

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av hovrättsdom – mord

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

CS
Frihetsberövande: Häktad

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten UB

Överklagade avgörandet

Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 19 november 2012 i mål B
2166-12

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom bestämmer påföljden för CS till fängelse på livstid.

Domarna i målet m.m.

CS har dömts för mord bestående i att han den 17 februari 2012 på en innergård på Lugna gatan i Malmö, inför ögonen på sina och målsägandens två gemensamma barn som vid tiden för gärningen var tre och sex år gamla, berövat CM livet genom att sticka henne med en bajonett i bröstet och i magen.

CS hade tidigare av Malmö tingsrätt (dom den 23 november 2012 i mål B 10428-11) dömts för olaga frihetsberövande av CM begånget den 25 oktober 2011. Påföljden för det brottet hade bestämts till fängelse 1 år. CS, som varit häktad under förundersökningen och huvudförhandlingen, försattes på fri fot den 23 november 2011 i väntan på att nämnda dom skulle vinna laga kraft.

Av utredningen framgår att CS hade meddelats kontaktförbud mot CM. Vidare hade socialtjänsten beviljat CM och de gemensamma barnen s.k. skyddat boende, vilket innebar att de var bosatta på hemlig adress.

Tingsrätten fann det inte möjligt att döma CS till annan påföljd än fängelse på livstid.

Hovrätten bestämde påföljden till fängelse 17 år och uttalar i denna fråga bl.a. följande.

Liksom tingsrätten anser hovrätten att det är svårt att se några förmildrande omständigheter. Visserligen har det inte varit fråga om ett i tiden utdraget händelseförlopp, men CM måste ha hunnit förstå vad som var på väg att hända henne och att barnen blev vittnen till händelsen. Hennes rädsla och dödsångest måste också ha förvärrats av att hon under en längre tid fruktat att CS skulle hitta henne och göra henne illa.

Som konstaterats ovan har inte heller CS haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande vid gärningstillfället.

Därmed föreligger inga förmildrande omständigheter. Däremot föreligger en rad förvärande omständigheter.

Gärningen har varit helt provocerad. Som tingsrätten angett har CS visat stor förslagenhet genom att i strid mot kontaktförbudet ta reda på var CM och barnen bodde och kartlägga deras vanor. Dessa kunskaper har möjliggjort genomförandet av mordet. Gärningen har varit särskilt hänsynslös genom att den riktat sig mot en närstående. CM har befunnit sig i en särskilt skyddslös ställning genom att CS utan förvarning rusat mot henne och överrumplat henne. CS har utfört dådet med avsevärd brutalitet med en bajonett som vapen. Dådet har skett på allmän plats.

Redan vad som nu anförts utgör skäl att se ytterst allvarligt på gärningen.

Hovrätten beaktar härutöver som en synnerligen försvårande omständighet att mordet har förövats inför ögonen på de gemensamma barnen, då bara 3 och 6 år gamla. Detta agerande visar på såväl hänsynslöshet som grymhet. Gärningen ska därför tveklöst hänföras till den översta delen av straffskalan för mord.

Frågan är då om livstids fängelse bör komma ifråga.

(...)

Dödandet av CM utgör, trots gärningens stora allvar, inte något sådant fall som i lagförarbetena nämns som exempel på fall då livstidsstraff kan väljas. Inte heller ger rådande praxis stöd för ett sådant val. CS är visserligen tidigare dömd för olaga frihetsberövande av CM till fängelse i ett år, men detta brott har inte varit så allvarligt att det bör föranleda att påföljden nu bestäms till livstids fängelse. Hovrätten anser således att fängelse på livstid inte bör dömas ut.

Brottet bör istället bestraffas med ett mycket strängt tidsbestämt fängelsestraff.

Av betydelse för bestämmande av fängelsestraffets längd är även den omständigheten att mordet är begånget innan CS påbörjade verkställigheten av det tidigare utdömda fängelsestraffet för olaga frihetsberövande. Det innebär att bestämmelserna i 34 kap. brottsbalken om sammanträffande av brott är tillämpliga. Hovrätten anser att CS ska dömas särskilt för mordet med stöd av 34 kap. 1 § första stycket 2. Av 3 § andra stycket samma kapitel framgår att i ett sådant fall ska, i möjlig mån, vid straffets bestämmande iakttas att fängelsestraffen tillsammans inte överstiger vad som enligt 26 kap. 2 § brottsbalken kunnat ådömas för båda brotten. För fängelse på viss tid finns en maximigräns på 18 år.

Hovrätten anser att om ett gemensamt fängelsestraff för viss tid hade bestämts för det olaga frihetsberövandet och mordet hade fängelsestraffet bestämts till maximistraffet 18 år för tidsbestämt straff. Det sagda leder till att fängelsestraffet för mordet nu bör bestämmas till 17 år eftersom fängelsestraffet för det tidigare brottet är ett år. Påföljden för mordet ska därför bestämmas till fängelse 17 år.

Grunderna för min inställning

Straffmätning av mord

Alltsedan den 1 juli 2009 är straffet för mord enligt 3 kap. 1 § brottsbalken fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller på livstid. Av förarbetena till ändringen framgår bland annat följande (prop. 2008/09:118 s. 42 f.):

Syftet med den utvidgade straffskalan är att skapa utrymme för en mer nyanserad straffmätning av mord och en höjd straffnivå för de fall som inte föranleder fängelse på livstid. Straffet ska, med beaktande av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde, jfr 29 kap. 1 § första stycket. Vid bedömningen av straffvärdet ska, enligt andra stycket samma paragraf, beaktas bl.a. vad den tilltalade insett eller bort insett om gärningen samt de avsikter eller motiv han eller hon haft. Försvårande eller förmildrande omständigheter som avses i 29 kap. 2 och 3 §§ och som kan ha förelegat ska beaktas. Vidare ska hänsyn tas till övriga föreliggande omständigheter relevanta för straffmätningen. Domstolen ska göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet och också beakta att dessa kan föreligga i olika grad. Domstolen bör använda hela straffskalan vid straffmätningen. Omständigheter som bör tala i skärpande riktning är t.ex. att brottet har föregåtts av noggrann planering eller har präglats av särskild förslagenhet, brottet har syftat till att främja eller dölja annan brottslighet, gärningen har varit särskilt hänsynslös genom att den har medfört ett svårt lidande för brottsoffret, brottet har inneburit ett angrepp på någon i dennes tjänsteutövning eller brottet har begåtts med sådan avsikt som anges i 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott utan att straffansvar enligt det lagrummet föreligger. I skärpande riktning bör även tala att brottet har riktat sig mot närstående, brottsoffret har befunnit sig i en skyddslös ställning eller brottet har förövats inför ögonen på närstående till offret, t.ex. offrets barn. Att återfall i brott kan beaktas framgår av 29 kap. 4 §. Om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till allvarlig

våldsbrottslighet eller tidigare har angripit brottsoffret bör det tala i skärpande riktning. I samma riktning ska beaktas om flera personer har mördats eller det annars är fråga om flerfaldig brottslighet. I mildrande riktning bör tala t.ex. att händelseförloppet har varit hastigt och den tilltalade har haft svårt att besinna sig eller brottet föregåtts av ett kraftigt provocerande beteende. I samma riktning bör tala att brottet har begåtts under påverkan av en psykisk störning eller den tilltalade av någon annan orsak har haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Även andra omständigheter än de nu nämnda kan tala i skärpande eller mildrande riktning. Fängelse på livstid bör förbehållas de allvarligaste fallen, dvs. där det finns skäl att döma till ett svårare straff än fängelse i 18 år. Fängelse på livstid kan t.ex. väljas när domstolen skall bestämma ett gemensamt straff för flera mord eller ett mord och annan allvarlig brottslighet eller när den tilltalade tidigare har dömts för särskilt allvarlig brottslighet. I flertalet fall av mord bör ett tidsbestämt straff vara tillräckligt. I ju högre grad föreliggande omständigheter talar i skärpande riktning, desto högre grad i straffskalan för det tidsbestämda straffet bör domstolen bestämma straffet. Minimistraffet fängelse i tio år bör väljas i fall där omständigheterna anses vara förmildrande utan att gärningen är att bedöma som dråp.

Ytterligare en lagändring som har bäring på påföljden för allvarliga våldsbrott är den som trädde i kraft den 1 juli 2010, då ett tillägg i 29 kap. 1 § brottsbalken infördes. Tillägget innebär att domstolen vid straffvärdebedömningen ska beakta om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Tanken från lagstiftarens sida har varit att särskilt markera att det finns anledning att tillmäta allvarliga våldsbrott ett högre straffvärde än domstolarna hade gjort före reformen. I propositionen har lagstiftaren lämnat mycket konkreta anvisningar till domstolarna beträffande vilka straffskärpningar som lagstiftningen ska leda till (prop. 2009/10:147 s. 41 f).

Enligt Högsta domstolen är det klart att reformen syftar till en markerad höjning av straffnivåerna för allvarliga våldsbrott i en storleksordning som indikeras av i motiven angivna exempel (a. prop. s. 40 ff). Högsta domstolen uttalar att detta syfte bör respekteras vid rättstillämpningen inom ramen för vad som är förenligt med de genomförda lagändringarna (NJA 2011 s. 89 p. 8).

Tillämpningen av straffskalor som innehåller fängelse på livstid är i huvudsak underkastad samma regler som gäller för tillämpningen andra typer av straffskalor. Detta innebär att utgångspunkten är att maximistraffet är tänkt att användas endast i undantagsfall, som sällan inträffar. Straffmätningen vid mord är också sådan att det utan vidare kan sägas att tidsbestämt fängelse har företräde framför livstidsstraff, varvid ett avgörande från Högsta domstolen (NJA 2007 s. 194) haft stor betydelse. I domen uttalar Högsta domstolen bl.a. att livstids fängelse ska förbehållas de allvarligaste fallen.

Min bedömning

Kärnfrågan i målet är om mordet på CM med hänsyn till omständigheterna kan anses tillhöra de allvarligaste fallen av mord.

Som hovrätten funnit kan det inte råda någon tvekan om att straffvärdet av mordet på CM är mycket högt. Till skillnad från hovrätten anser jag dock att straffvärdet i detta fall är så högt att det finns skäl att döma till fängelse i mer än 18 år, dvs. fängelse på livstid. Jag delar inte hovrättens bedömning att lagförarbeten eller praxis skulle medföra hinder mot en sådan påföljdsbestämning.

När det gäller bedömningen av straffvärdet vill jag först framhålla att det inte finns några som helst förmildrande omständigheter. Jag vill därefter peka på följande försvårande omständigheter.

Mordet har föregåtts av noggrann planering. CS har under flera dagar innan mordet följt efter CM och barnen för att ta reda på var de bodde och för att kartlägga deras vanor. Att CS valde att slå till den 17 februari 2012 berodde på att han fått kännedom om CM och barnen dagen därpå skulle ha flyttat till ett annat skyddat boende och att han då inte längre skulle veta var de befann sig. CS var alltså så fast besluten att döda CM att inte ens det förhållandet att flera utomstående tvingades att bli vittnen till mordet, däribland hans egna minderåriga barn, kunde avhålla honom från att fullfölja sin plan.

Mordet har riktat sig mot en närstående. CM har befunnit sig i en särskilt skyddslös ställning då hon på allmän plats överrumplades av CS när han utan förvarning rusade mot henne och på ett mycket brutalt sätt högg henne med en bajonett.

CS har tidigare gjort sig skyldig till ett allvarligt brott mot CM. Mycket talar för att han redan den 25 oktober 2011 hade för avsikt att döda CM, men att hon lyckades tala sig ur situationen. Det är i målet omvittnat att CM efter denna händelse varit mycket rädd för att CS skulle göra henne illa och till och med döda henne. Hon har av denna anledning skrivit avskedsbrev till sina barn. Således har CM under en beaktansvärd tid innan mordet levt i rädsla för att CS skulle söka upp henne och göra henne illa, vilket måste ses som en del i det svåra lidande CS utsatt henne för.

Det förhållandet att mordet har förövats inför ögonen på de gemensamma barnen, då bara 3 och 6 år gamla, måste beaktas som synnerligen försvårande i två hänseenden. *Dels* har CS utsatt sina egna barn för det livslånga lidande det måste medföra att på nära håll se sin egen far på ett mycket brutalt sätt mörda deras mor (jfr. 29 kap. 2 § 8 p. brottsbalken). *Dels* har han utsatt CM för synnerligt lidande då det sista hon kunnat uppfatta i livet är hur barnen tvingas följa hennes dödskamp samtidigt som hon haft vetskapen om att hon aldrig mer kommer att kunna skydda och trösta dem. I sista nämnda hänseende menar jag

att omständigheterna är sådana att de mycket väl kan jämföras med mord under tortyrliknande former.

Sammanfattningsvis föreligger alltså flera försvårande och därtill synnerligen försvårande omständigheter som var och en bör beaktas i skärpande riktning. Några förmildrande omständigheter föreligger inte. Enligt min uppfattning är straffvärdet för mordet på CM således väsentligt högre än vad hovrätten kommit fram till. Med hänsyn till omständigheterna bör brottet enligt min uppfattning räknas till de allvarligaste fallen av mord och straffvärdet därmed motsvara fängelse på livstid.

Slutligen vill jag framhålla att de exempel som i förarbetena ges för när livstidsstraff kan väljas inte på något sätt kan anses som utömande. Detta framgår redan av motivtextens ordalydelse. Det finns inte heller någonting som talar för att förarbetena är avsedda att tolkas på det sättet. Mordet på CM är, liksom var fallet i NJA 2007 s. 194, ett exempel på en situation där en man dödar sin hustru eller sambo sedan relationen försämrats eller efter att den har upphört på kvinnans initiativ. Uppsåttligt dödande under sådana omständigheter förekommer i inte obetydlig omfattning varje år. Det kan knappast vara avsikten att rättsfallet NJA 2007 s. 194 ska uppfattas så att uppsåttligt dödande under dessa eller likande förhållanden aldrig ska anses tillhöra de allvarligaste fallen av mord. Vid en jämförelse med situationen i NJA 2007 s. 194 måste mordet i detta fall bedömas som väsentligt allvarligare. Således kan varken lagförarbeten eller praxis anses utgöra något hinder mot att bestämma påföljden till livstids fängelse.

Prövningstillstånd

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Högsta domstolen har senast i rättsfallet NJA 2007 s. 194 uttalat sig om påföljden för mord. Vid tidpunkten för det rättsfallet hade dock inte de lagändringar trätt ikraft som innebär *dels* att påföljden för mord från och med den 1 juli 2009 är fängelse i lägst tio och högst arton år eller på livstid *dels* att det enligt 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken vid straffvärdebedömningen från och med den 1 juli 2010 särskilt ska beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.

Utvecklingscentrum Göteborg, som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för bl.a. analys och uppföljning av våldsbrott, har i rättspromemorian Påföljd för mord – en sammanställning av domar meddelade efter den 1 juli 2009 (RättsPM 2011:6) gått igenom och analyserat 81 domar avseende 46 mord. I promemorian, i vilka domar meddelade t.o.m. den 23 juni 2011 har beaktats, anförs bl.a. följande (s. 5 f).

Sammanfattningsvis kan ändå sägas att lagstiftarens intentioner med förändring av mordparagrafen har infriats genom att tingsrätt och hovrätt mätt ut fängelsestraff som till synes relativt väl svarar mot hur allvarligt brottet är i det enskilda fallet och att underrätterna de facto använt hela den nu gällande straffskalan. Dock kan det skönjas en viss försiktighet att utdöma fängelse på livstid. Även om domstolarna vid straffmätningen beaktat försvårande och förmildrande omständigheter är praxis inte helt klar och entydig. En annan iakttagelse bland de inhämtade domarna är om det ska vara någon skillnad i det uppsåt som gärningsmannen haft. I två av de refererade domarna kan noteras att domstolarna, vid bestämmande av straffvärdet, argumenterat utifrån vilken uppsåtsform som förelegat och menat att det i ett fall rent allmänt måste föreligga skillnader mellan olika uppsåtsformer vad gäller klandervärdeheten.”

Här kan också nämnas att regeringen i beslut den 2 februari 2012 (Ju 2012/860/KRIM) gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att utföra en utvärdering av de lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2010 och som omfattas av regeringens proposition 2009/10:147, Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. I skälen för regeringens beslut anges bl.a. att avsikten med reformen varit att åstadkomma kraftiga höjningar av straffen för allvarliga våldsbrott och att syftet med utvärderingen är att följa upp om reformen fått avsedd effekt. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 15 mars 2014.

Det kan i och för sig inte råda någon tvekan om att livstidsstraffet ska förbehållas de allvarligaste fallen (NJA 2007 s. 194 och prop. 2008/09:118 s. 28). Någon mer konkret vägledning om var i straffskalan utgångspunkten bör ligga och hur olika försvårande omständigheter bör vägas in vid bestämmande av straffvärdet för mord kan dock inte utläsas av praxis och förarbeten. Jag vill därvid särskilt peka på att hovrätten som skäl för att inte döma till fängelse på livstid i nu aktuellt fall uttalat att dödandet, trots gärningens allvar, inte utgör något sådant fall som i lagförarbetena nämns som exempel på fall då livstidsstraff kan väljas. Mot bakgrund av att det i förarbetena tydliggörs att de exempel som ges där inte är uttömmande är hovrättens resonemang enligt min uppfattning svårförståeligt. Det kan dock skönjas en tendens att även andra domstolar på samma sätt som hovrätten i nu aktuellt fall ser den exemplifiering som i förarbetena ges för bedömningen av när påföljden kan bestämmas till livstid som uttömmande. Det finns även exempel på motsatsen, dvs. där livstidsstraff dömts ut i fall som inte motsvarar nämnda exemplifiering. En

sådan osäkerhet i praxis bör i möjligaste mån motverkas, särskilt när det gäller ett så allvarligt brott som mord. Enligt min uppfattning finns därför behov av vägledande uttalanden från Högsta domstolen avseende betydelsen av sådana omständigheter som inte nämns som exempel i förarbetena för när livstidsstraff kan komma ifråga. När det gäller straffvärdebedömningen av mordet på CM finns som jag angett ovan endast försvårande omständigheter och inte några som helst förmildrande. Omständigheterna kring gärningen är väl utredda och målet innehåller i denna del inte några bevisfrågor. Genom den i målet inhämtade rättspsykiatriska utredningen vars bedömning Socialstyrelsens rättsliga råd har instämt i kan det heller inte råda några tveksamheter kring CSs psykiska tillstånd vid gärningen. Enligt min uppfattning är förevarande mål därför ett lämpligt mål för Högsta domstolens prövning.

Bevisning

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd.

Anders Perklev

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum Göteborg
Malmö åklagarkammare (AM-29052-12)
Kammaråklagaren Ulrika Rogland